DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

2020 VASARIO 8 D. NR. 6 (16)

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Prabilk, mano siela

Pati didžiausia bėda, ko gero, yra ta, kad Lietuvoje į valdžią išrenkami žmonės, kurie dirba sau ir dėl savęs, bet ne dėl didžių idėjų ir valstybės. Ar savanaudis žmogus gali suprasti didžią idėją? Juk pastarosios aprėpia kur kas daugiau, nei patogus vieno žmogaus ir jo giminės gyvenimas ir aplinka. Didžios idėjos lenkia laiką ir užima kvapą, kartais jas sunku suprasti, ką jau bekalbėti apie jų įgyvendinimą.

Kas gi esame mes be tų idėjų? Niekas. Gūdi provincija. Užkampis, pasmerktas lėtai vegetacijai ir išnykimui.

Nejaugi negalime pažvelgti anapus asmeninio vartotojiškumo ir pagaliau suvokti idėją kaip ir derėtų ją suvokti – filosofiškąja, platoniškąja prasme, kaip daikto esmę, kaip idealų pradą?.. Kaip amžiną virsmą ir kitimą, o ne pragmatišką siekimų tikslą, įsikūnijantį materialiame ir laikiname pavidale?..

Galime, ir įžvelgiančiųjų yra, ir jaučiančių, ir netgi pasiruošusių įgyvendinti. Tik bėda ta, kad pinigų siekimas tapo nebe priemone, padedančia įgyvendinti tikslą, o pačiu tikslu. O kai pinigai tampa pasaulio centru ir gyvenimo tikslu, žmogus nebesugeba matyti anapus vartotojiškumo. Mes niekada nebūsim laimingi, jeigu svajosime tik apie didesnes pajamas.

Man patinka pragmatiški ir racionalūs žmonės. Ypač kai susiduriu su dejuojančiais ir verkšlenančiais, kaltinančiais aplinką ir kitus dėl savo nesusiklosčiusio gyvenimo, užtat nekenčiančiais tų, kuriems sekasi. Man patinka svajotojai ir fantastai, ypač kai susiduriu su žmonėmis, kurių pragmatizmas virtęs paprasčiausiu godumu ir pinigų vaikymuisi.

Ir man keista, kad ir dabarties pasaulyje tokia ryški ir netgi dar pabrėžiama (*mass* medijų, politikų, visuomenininkų) skirtis tarp svajotojo ir racionalisto, tarp mokslo ir religijos, tarp proto ir jausmo. Kad taip stengiamasi atskirti, o ne sujungti – kokią gyvenimo ar veiklos sritį bepaimtum. Ir nors iš tiesų yra dalykų, kurių niekaip nesujungsi – tokių amžinų antipodų, kaip melas ir tiesa, kaip meilė ir neapykanta, kaip atjauta ir negailestingumas – tačiau kaip gražu ir šventa, kai jausmas klauso proto, o protas nusilenkia jausmui, kai pragmatikas išgirsta svajotoją, o svajotojas supranta pragmatiką...

Iš mūsų kasdienybės beveik išnykęs saiko jausmas – ir sunku pasakyti, kodėl taip atsitiko, dėl gero gyvenimo ar dėl vis didesnę technologijų pažangą liudijančio greitėjančio laiko. Mes nebemokame sustoti ir pasakyti sau – gana, nebelėk. Pabūk su savo siela. Tegu ir aklinoj nakty, spengiančioje nuo tylos. Paklausyk, ką ji tau pasakys, tavo siela, išsigandusi šitos tylos ir ledinės vienatvės.

Paklausyk...

Renata Šerelytė

Leonas Strioga. ***Žmogus ir šešėlis***

* * *

ik dabar supratau, kad aš nieko jau nepasakysiu
Teisingiau ir gražiau nei gyvenimas mano pasako
Už mane. Ir galvoti nuo šiol šventvagystė,
Kad galvot nesunku, kad palenksi sau dangų kaip
šaką...

Tik dabar supratau, kad aš pats niekada nežinosiu,
Ko ieškojau, ko siekiau. Ir tik, kai užneš smėlis
galvą,
Nepažįstamos akys priplūs mano sielos
liūdnosios...
Nepažįstamų lūpomis mūsų gyvenimai kalba...

Valdemaras Kukulas

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo" priedui „Kultūra", projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvybės puoselėjimas pasaulyje"

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Prabilk, mano siela • **2-as psl. Gediminas Mikelaitis.** Už didžią tiesą. Broniaus Krivicko šimtmečiui • **3-as psl. Virginija Babonaitė-Paplauskienė.** Pasilikti ištikimu savai žemei • **4-as psl. Algis Vaškevičius.** K. Donelaičio „Metai" išleisti olandų kalba, pasirodė ir Donelaičių šeimos genealoginis medis • **5-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Su gimimo diena, Leonai! Leono Striogos 90-mečiui • **6-as psl. Astrida Petraitytė.** Žemininkų ideologą Mamertą Indriliūną prisimenant... • **7-as psl. Arida Riaubienė.** Tiltas tarp Lietuvos ir Pietų Amerikos • **8-as psl. Valerijonas Kaniauka.** Ir praeičiai, ir šiandienai

Kitame numeryje: Paroda, skirta iškiliam lietuvių išeiviui Vincui Kazokui • Vytauto Poškos dailės paroda

Redaguoja **Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com** • Maketuoja **Jonas Kuprys**

Už didžią tiesą

Partizano, poeto Broniaus Krivicko šimtmečiui

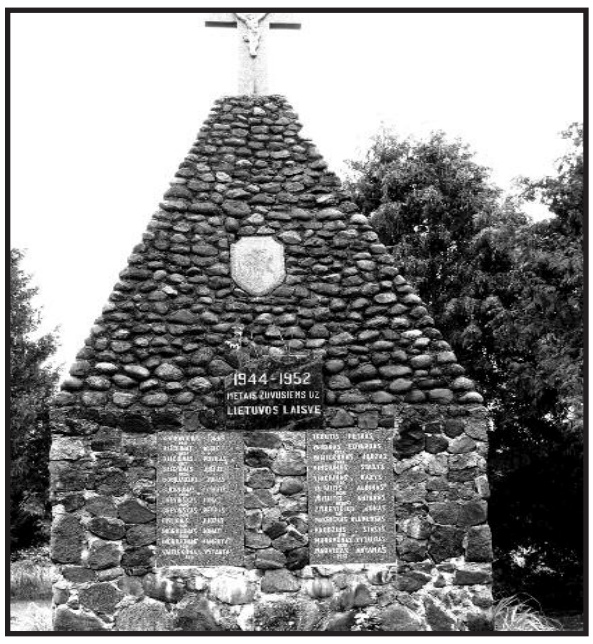

Paminklas Gerkiškių k. šioje vietoje 1944–1952 m. keliasdešimčiai užkastų partizanų atminti (Biržų r.). Atidengtas 1992 m.

Br. Krivicko tėvų sodyba Pervalkų k. (Pasvalio r.)

Gediminas Mikelaitis

2019 m. buvo prisimintas partizanų vadas, poetas Bronius Krivickas (1919–1952). Jam skirti minėjimai, renginiai vyko Vilniuje, Kaune, Biržuose, Pasvalyje, Nevėžyje (Panevėžio r.) ir kt. Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas rugsėjo 21 d. surengė ekskursiją B. Krivicko biografinėmis vietomis Panevėžio, Biržų ir Pasvalio apylinkėse. Mokytojų, mokslininkų, studentų kelionei vadovavo du puikūs gidai: pirmasis B. Krivicko kūrybos tyrinėtojas, jo raštų rengėjas Virginijus Gasiliūnas ir partizanų istorijos tyrėjas, archeologas prof. Vykintas Vaitkevičius. (Straipsnio autoriaus nuotraukose – keli šios kelionės vaizdai).

„Ateities istoriką, kuris atskleis dabartinio mūsų tautos gyvenimo puslapius, labiausiai stebins du dalykai. Pirmiausia jis turės stebėtis neregėtu dabartinės vergijos baisumu, pavyzdžio neturinčiu žiaurumu ir ta taip nepaprastai ištobulinta komunistinės vergijos sistema, kuri, rodos, turėtų užslopinti paskutinį laisvojo žmogaus alsavimą, paversti visišku vergu ne tik fiziniu, bet ir dvasiniu atžvilgiu. Tačiau dar labiau ateities istoriką stebins tai, kad tauta po šios baisios vergijos jungu ne tik nesuklupo, bet sugebėjo vesti tokią nepaprastai sunkią ir didžią kovą. Ir klaus anas istorikas, iš kur sėmėsi sau ištvermės ir jėgos dešimtys tūkstančių partizanų, kurie geriau pasirinko mirtį negu baisiąją priešo vergiją, iš kur sėmėsi sau jėgų pavergtieji, kurie geriau pasirinko kankinio vainiką negu išdavystę. Ir, ieškodamas atsakymo į tuos klausimus, jis su tylia pagarba turės nulenkti savo galvą prieš mūsų tautos nepaprastą dvasinę didybę".

Taip partizanų spaudoje 1952 m. paskelbtame rašinyje ,,Apie laisvės kovą ir didvyriškumą" rašė B. Krivickas, pačių partizanų vadintas ,,literatūros profesoriumi".

Kai kalbame apie šį partizaną, rezistentą kūrėją (poetą, rašytoją, literatūros kritiką, redaktorių, vertėją, mokytoją), plataus akiračio ir gilių minčių humanitarą, susimąstome, kaip jis subrendo, kuo rėmėsi savo veikloje ir gyvenime. Kokios buvo jo dvasinės, pasaulėžiūrinės, moralinės atramos? Kaip jis išlaikė dvasinę stiprybę, kad labai sunkiomis sąlygomis, slapstydamasis sugebėjo ne tik kovoti su ginklu, bet ir rašyti bei kurti?

Egzistencializmo idėjų poveikis

Žemininkų, arba ,,šatrijiečių partizanų" (Kazio Bradūno pasakymas) kūryba susijusi su egzistencializmo, katastrofizmo, krikščionybės atnaujinimo idėjomis, kurias Lietuvoje labiausiai skleidė mąstytojai Juozas Girnius, Antanas Maceina. Prisiminkime, kad egzistencialistai rašė apie Vakarų kultūrą apėmusią civilizacinę krizę, apie dvasinį nerimą, būties netikrumą. J. Girnius pabrėžė egzistencinės filosofijos, kaip labai gyvenimiškos filosofijos, savitumą, kalbėjo apie jos taikymą dabarties žmogaus apsisprendimams: ,,Egzistencinei filosofijai svetimi reliatyvistiniai nusiteikimai. Ji gyvena herojistine nuotaika. Žmogus turi likti ištikimas pats sau, jei ir visa vertinga žlunga ir pastoviausia yra tai, kas mažiausia ko verta. Ne pasisekimas, o pačiam sau ištikimybė, net savo sudužimui ribinėse situacijose".

Straipsnyje „Žmogiškosios kančios prasmė" (*Židinys*, 1940, nr. 2) jis aiškino: „Kančia yra žmogiškos egzistencijos uždavinys. Žmogus yra tiek vertas, kiek jis yra priaugęs ir net praugęs kančią, kiek jis pajėgia ištverti jos nepalaužtas ir likti ištikimas savo žmogiškajam aukštumui."

Katastrofos išgyvenimuose egzistencinė filosofija stiprino pasiryžimą, apsisprendimą. Straipsnyje „Dabarties mąstymo herojinė nuotaika" (*Į laisvę*, 1941, nr. 231) J. Girnius teigė, kad tuometinis laikas (neužtikrintumas dėl ateities, gyvenimo sutechninimas, civilizacijos žlugimo grėsmė, katastrofos nuojauta) gaivino egzistencinį mąstymą ir ugdė herojinę nuotaiką.

B. Krivicko bendraamžis partizanas poetas Mamertas Indriliūnas taip pat panašiai suvokė kančios būtinumą (,,Kančia reikalinga mums. Reikia ja maitintis, reikia ieškoti tragizmo, nes jis atvers gyvenimo gilesnę prasmę"). Tai buvo bendras visos to meto rašytojų kartos pasaulėjautos bruožas (pavyzdžiui, Vytautas Mačernis panašiai rašė poezijoje apie gyvenimą, „pažymėtą didžiųjų kančių ir skausmo platumų").

Savo diplominio darbo (,,Jono Aleksandriškio-Aiščio idėjų pasaulis") ištraukoje – straipsnyje ,,Kančia ir džiaugsmas J. Aisčio-Aleksandriškio kūryboje" B. Krivickas poeto pasaulėžiūrą aiškino egzistencializmo sąvokomis. Aisčio lyrikoje vyraujanti kančia esanti pagrindinis būties principas, nes esaties tragizmas yra kančios priežastis. Herojiškai iškentėti savo kančią ir gyvenimą yra ,,neišvengiama ir prasminga". Kaip rašė B. Krivickas, kūryboje poetas paverčia savo kančią ,,skaudžiu džiaugsmu". Kūrybinė galia nuo žmogiškos menkystės pirmiausia apvalo patį kuriantįjį.

Ugdyti kultūrą kaip tautinę stiprybę

Minėtoje studijoje ,,Jono Aleksandriškio-Aiščio idėjų pasaulis" B. Krivickas svarsto, kaip tautinę tematiką autorius jungia su universaliomis Vakarų idėjomis, kaip gilinasi į tautinio charakterio savitumą, tautos sielą, tautos pašaukimą ir ateities kelius. Jis mini Stasio Šalkauskio lietuvių kultūros sintezės teoriją, Antano Maceinos studiją ,,Kultūros sintezė ir lietuviškoji kultūra". B. Krivickas mokėjo įvertinti čia skelbiamą plačių žygių dvasią ir kartu jų patetiškumą. Jis pastebėjo, kad svarbu ,,išlaikyti pasitikėjimą savimi ir pateisinti savo egzistenciją pasaulyje". Priešingai negu mūsų žymieji mąstytojai, jis neigė vakarietiškų ir lietuviškų pradų sintezę ar jų susidūrimą. B. Krivickui ,,lietuvio pasijutimas europiečiu yra tik aukštesnis jo tautinės sąmonės subrendimo laipsnis". Todėl, autoriaus įsitikinimu, Aistis būdamas lietuvis kartu yra ir europietis.

Straipsnyje „Moksleivija ir literatūra", išspausdintame „Ateities" žurnale, B. Krivickas kėlė ypač aktualią inteligento saviugdos problemą: jis savo ruožtu turi jausti nuolatinį kultūrinių vertybių alkį, tačiau jam dar būdinga visapusiško išsiauklėjimo, ypač estetinio, stoka ir trūksta savosios kultūros meilės. Tik per estetinį auklėjimą žmogus tampa jautrus grožiui ir tikrosioms meninėms vertybėms. Todėl ypač moksleiviams svarbu pažinti pačią geriausią literatūrą bei „giliųjų ir didžiųjų meno kūrinių tikrąjį grožį".

Idealistinis nusiteikimas, dvasinio ir kultūrinio lietuvių tautos atsinaujinimo siekis būdingas daugeliui jo straipsnių, kuriuose kalbama apie jaunimą. Daug nuoširdžių patarimų jis skyrė ir jauniesiems kūrėjams, bandantiems plunksną: rašyti mažiau, bet kokybiškiau, rūpintis savo išsilavinimu, apsiskaitymu, nes „menininkas savo kultūringumu turi pralenkti kitus, jis turi žengti žmonijos avangarde"; dar daugiau – ypač rūpintis savo vidiniu gyvenimu, nes „tik didelės ir turtingos dvasios žmonės gali sukurti didžius, vertingus, žmoniją pakeliančius dalykus", kurių visuomenė su pasiilgimu laukia – taip jaunieji buvo telkiami modernaus lietuviško meno kūrybai. B. Krivicko įsitikinimu, lietuviams, mažai tautai, itin būtina stipri kultūra, kuri saugotų jos individualumą. Tautinė kultūra esanti vienintelė, kuri „teikia garantijų tautos ateičiai ir labiausiai parodo jos vidujinį vertingumą", todėl ją remti yra kiekvieno pareiga.

B. Krivickas ragino jaunimą ugdyti valingą, intelektualiai išsilavinusią, kūrybinę asmenybę, kuri geba laikytis savo principų, neatsižvelgdama į išorinį spaudimą. Skatina prisikaupti „kuriamojo idealizmo", kad galėtų imtis didelių žygių. O vienas didžiausių žygių – „savo jėgas atiduoti tautos kuriamajam darbui" (1938 m.). Poetas teigė (1939 m.): lietuvių tauta laisva gyvuoja todėl, kad turi savitą kultūrą, savo šviesuomenę, kad yra apsišvietusi, kultūringa, kūrybingai nusiteikusi, ryžtinga, drąsi ir turi pakankamai fizinės jėgos savo interesams apginti. Dar daugiau – B. Krivickas primena, kad išoriniai pavojai yra energijos skatintojai, turintys išbudinti potencinę tautos energiją labiau saugoti ir stiprinti mūsų nepriklausomybę. Pavojai užgrūdina tuos, kurie pasiruošę ir pasiryžę kovoti, o pražudo tuos, kuriuos užklumpa snaudžiančius. O iš tautos gyvenimo negerovių atskleidimo, kritiškumo privalo išaugti kūrybiškas entuziazmas.

Br. Krivicko ir M. Blinkevičiaus kapas Putiliškių kaimo kapinaitėse (Panevėžio r.).

Gedimino Mikelaičio nuotraukos

Nukelta į 7 psl.

Pasilikti ištikimu savai žemei

Vincas Kazokas. Kaunas, 1940 m.

Virginija Babonaitė-Paplauskienė

Sausio paskutinėmis dienomis Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune vyko jubiliejinės parodos „Žodis turi magišką galią", skirtos išeivių poetui, publicistui, žurnalistui, redaktoriui Vincui Kazokui (1919–1984) uždarymas. Parodą 2019 metų spalį parengė šių eilučių autorė, apipavidalino dailininkė Inga Zamulskienė.

V. Kazoko vardas Lietuvos kultūriniame literatūriniame gyvenime nėra plačiai žinomas, tačiau jo darbai ryškiai įrašyti Lietuvos kultūros istorijos puslapiuose. 1944 metais pasitraukęs nuo sovietų okupacijos į Vokietiją, o vėliau – į Australiją, paskyrė gyvenimą lietuviško žodžio saugai ir puoselėjimui.

V. Kazokas kartu su žmona Genovaite savo namuose Sidnėjuje įkūrė laikraščio „Mūsų pastogė" redakciją, kurią vadino „Kazokyne". Čia ne tik rašė, redagavo tekstus, bet ir rengė literatūros vakarus, kviesdavosi iš Amerikos ir Europos rašytojus, kultūros žmones ir sportininkus. Gyvas būdamas išleido tik vieną poezijos knygą „Sapnų pėdomis" (1953). Po rašytojo staigios mirties jo žmona rūpinosi vyro kūrybinio palikimo išsaugojimu ir atminimo įamžinimu. 1989 metais Londone išleido jo pomirtinę poezijos knygą „Ugnis ir žodis", Lietuvoje inicijavo jo skelbtų laikraštyje „Mūsų pastogė" tekstų-vedamųjų išleidimą. Knygą „Mūsų pastogė Australijoje" parengė žurnalistas Juozas Žitkauskas ir 1996 m. išleido Vilniuje. G. Kazokienė, kalbėdama apie darbus Australijoje, rašė: „Mūsų visa veikla, visas darbas, visi siekimai yra dėl lietuvybės išlaikymo ir Lietuvos pagarsinimo. Vincas savo vedamuosiuose mus mokė būti savo tautos ambasadoriais..."

G. Kazokienė pasirūpino ir savo vyro rašytojo kultūriniu palikimu: archyvinę medžiagą perdavė Emilijos Pliaterytės muziejui Kapčiamiestyje, Lietuvos Dailės muziejui Vilniuje ir Maironio lietuvių literatūros muziejui Kaune. Praeitais metais Lietuvoje minėjome V. Kazoko 100-ąsias gimimo metines. Žurnalisto J. Žitkausko rūpesčiu renginiai vyko Vilniuje, Kapčiamiestyje, Leipalingyje ir Mečiūnuose. Maironio lietuvių literatūros muziejuje paroda ir renginiu rūpinosi šių eilučių autorė. Parodą praturtino dr. Genovaitės Kazokienės Lietuvai padovanoti Australijos aborigenų, Afrikos ir Azijos meno kūriniai. M. K. Čiurlionio nacionalinis dailės muziejus suteikė galimybę eksponuoti „Okeanijos" kolekcijos artefaktus. Pasitelkus unikalią archyvinę medžiagą – dienoraščius, nuotraukas, epistoliką, spaudinius ir knygas – parodoje „Žodis turi magišką galią" buvo atvertas rašytojo gyvenimo ir kūrybos kelias.

„Ėjau išbandymo ir ištvermingumo keliu"

V. Kazokas gimė 1919 metų sausio 15 d. Dzūkijos krašte – Kapčiamiesčio valsčiaus Mečiūnų kaime. Mokėsi kaimo pradžios mokykloje, vėliau – Leipalingio progimnazijoje ir Lazdijų gimnazijoje. Iš pastarosios už aktyvų dalyvavimą ateitininkų veikloje buvo pašalintas. Su pirma bausme atėjo suvokimas, kad laisvas žodis – jėga, kuris politinei valdžiai grėsmingas. Dienoraštyje įrašė: „visą gyvenimą ėjau išbandymo ir ištvermingumo keliu". Užsispyręs ir atkaklus dzūkas išminties sėmėsi iš knygų. Savarankiškai pasirengė brandos egzaminams, kuriuos 1938 metais sėkmingai išlaikė eksternu. Troškimas siekti mokslų atvedė į Vytauto Didžiojo universitetą, Humanitarinių mokslų fakultetą. Studijų objektu pasirinko vokiečių kalbą ir literatūrą. Laikinojoje sostinėje, Kaune, vyravo vakarietiška dvasia ir žodžio laisvė. Jaunas studentas iš prof. Juozo Ereto gavęs pakvietimą, tapo jo pagalbininku – sekretoriumi. Žingeidžiai domėjosi kultūriniu gyvenimu. Būdamas ateitininku įstojo į „Šatrijos" draugiją, čia sutiko daug bendraminčių ir sielai artimų bičiulių, su kuriais diskutavo apie meną, gilinosi į egzistencines problemas. Anuomet „Šatrijos" draugijai priklausė gabūs ir talentingi jaunuoliai, kurie vėliau paliko neišdildomus pėdsakus literatūros istorijos puslapiuose – Vytautas Mačernis, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Kazys Bradūnas, Bronius Krivickas, Mamertas Indriliūnas, Kazys Umbrasas, Gediminas Jokimaitis ir kiti.

V. Kazokas pirmuosius eilėraščius parašė gimnazijoje, 1936 debiutavo moksleivių spaudoje. Kaune atsivėrė platesnės galimybės jo poezijos paukštei išskleisti sparnus: 1938 metais pradėjo bendradarbiauti *Ateities* žurnale (nuo 1939 – redakcinės kolegijos narys); spausdino savo kūrybą *Darbininke, Pavasaryje, Studentų dienose* ir kitoje spaudoje. Rašė trumpas recenzijas, straipsnius apie įžymius pasaulio menininkus – Selmą Lagerliof, Singrid Undset ir kt. Atgavus 1939 metais Vilnių, Humanitarinis mokslų fakultetas buvo perkeltas į sostinę. V. Kazokas tęsė studijas Vilniuje, tačiau 1941 metais grįžo į Kauną, į Teologijos-Filosofijos fakultetą. Čia įsitraukė į Juozo Girniaus įsteigtą egzistencialistinės filosofijos seminarą. Gvildeno Jasperso, Kierkegaardo veikalus. Susižavėjęs Rilkės poezija ir Rodeno kūryba, nusprendė rašyti diplominį darbą apie šiuos menininkus.

„Šatrijos" draugijos literatai svečiuose pas pirmininką Česlovą Grincevičių. Kaunas. 1939 m.

Laiške savo bičiuliui Alfonsui Nykai-Niliūnui rašė: „renku medžiagą savo diplominiam darbui, kuris vadinsis ‚Rilke und Rodin'. Jų abiejų santykiai ir Rilkės kūryba Rodin įtakoje. Tema gana rimta, bet blogiausia, kad aš tiek maža turiu medžiagos. Atsimenu, Tu kadaise man minėjai, turįs apie Rilkę knygą prancūzų kalba. Puolu Tau į kojas ir meldžiu: surink viską, ką turi apie tuos du žmones ir drauge visą literatūrą, 19 a. pabaigos skulptūrinį ir poetinį meną ir siųsk man." (1942). Tačiau vokiečiams uždarius universitetą, sumanymas taip ir liko neįgyvendintas. 1943–1944 V. Kazokas dirbo Centrinėje valstybinėje bibliotekoje. Karo metais gyvenimas buvo persmelktas netikrumo ir laikinumo jausmo, tačiau kūrybingiems jaunuoliams rūpėjo meninis žodis, literatūros vakarai. Bendraminčius suburdavo medicinos studentas, tuomet pradedantysis, o vėliau talentingas rašytojas Julius Kaupas. Jis rengdavo literatūros vakarus, kuriuose savo kūrybą skaitė ir Vincas Kazokas. (Iš Vytauto Aleksandro Jonyno atsiminimų).

1944-ieji daugeliui lietuvių tapo naujo gyvenimo atskaitos tašku: chaotiški istoriniai įvykiai, antroji sovietų okupacija išstūmė iš Lietuvos intelektualus, meno ir mokslo žmones. V. Kazokas su iš Vilniaus atvykusiu bičiuliu A. Nyka-Niliūnu bankininko Grajausko pakviesti persikėlė į jo sodybą – talkino ūkio darbuose.

Nukelta į 8 psl.

Ugnė Kazokas, atvykusi iš Australijos į savo tėvo rašytojo minėjimą Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune

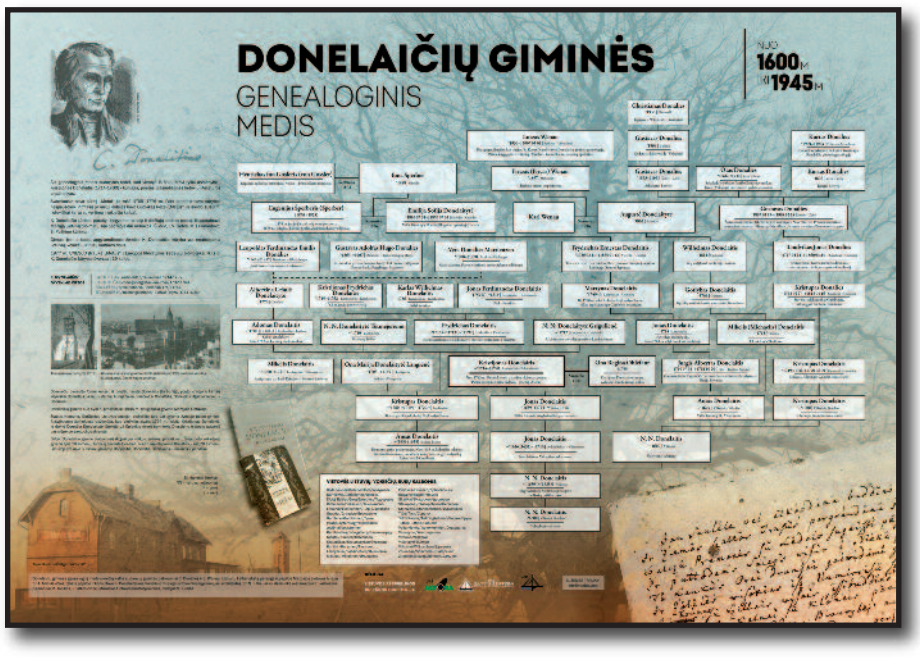

Genealoginis medis apima laikotarpį nuo 1600 iki 1945 metų.
A. Vaškevičiaus nuotraukos

Donelaičių giminės medį rengė (iš kairės) A. Matulevičius, V. Juraitis ir N. Kitkauskas

K. Donelaičio „Metai" išleisti olandų kalba, pasirodė ir Donelaičių šeimos genealoginis medis

Algis Vaškevičius

Pernai lapkričio mėnesį Nyderlandų leidykla „HaEs producties" olandų kalba išleido Kristijono Donelaičio „Metus". Vertimas, kurį atliko Michiel de Vaan išleistas gavus Lietuvos kultūros instituto ir Lietuvos kultūros tarybos, taip pat Lietuvos Respublikos ambasadų Nyderlanduose ir Belgijoje paramą, bendradarbiaujant su Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu. Leidinys iliustruotas Vytauto Kalinausko medžio raižiniais. Skaitytojas jame ras ne tik pačią poemą, bet ir išsamią įžangą, kurioje pristatomas autorius, kūrinio tema, istorinis kontekstas, taip pat Kristijono Donelaičio gyvenamojo laikotarpio Rytų Prūsijos žemėlapį.

Papasakokite apie save, koks yra Jūsų išsilavinimas, darbas, pomėgiai?

Aš esu istorikas lingvistas, dėstantis Lozanos ir kituose Šveicarijos universitetuose. Studijavau lyginamąją indoeuropiečių lingvistiką Leidene, Nyderlanduose ir dirbau ten iki 2014 metų. Be kalbos ir istorijos tyrinėjimų aš dar mėgstu laisvalaikiu keliauti, dažniausiai dviračiu, bet taip pat ir pėsčiomis.

Kada ir kaip Jūs susidomėjote lietuvių kalba?

Lietuvių kalbą šiek tiek studijavau 1990-ųjų metų pradžioje ir tai buvo dalis mano indoeuropiečių kalbų studijų Nyderlanduose – kaip jūs žinote, baltų kalbos yra viena iš indoeuropiečių kalbų šakų, ir būtent lietuvių kalba išsaugojo kai kuriuos įdomius archaiškus bruožus, kurie yra labai reikšmingi tyrinėjant indoeuropiečių lingvistinę istoriją. Taigi mes tyrinėjome lietuvių kalbą tarsi ji būtų jau mirusi kalba. Vėliau, 2004–2005 metais aš lankiau intensyvius lietuvių kalbos kursus Vilniuje kartu su keliais kolegomis iš Leideno universiteto, ir man tikrai patiko ir kalba, ir pati Lietuva. Dar vėlesniais metais man teko mokyti lietuvių kalbos pradmenų studentus Leidene.

K. Donelaičio ,,Metai" – pirmasis Jūsų vertimas iš lietuvių kalbos. Pasirinkote išties sunkų tekstą – kas lėmė tokį pasirinkimą?

Maždaug 2005 metais aš sutikau Aušrą Gudavičiūtę, kuri stidijavo olandų kalbą Flandrijoje ir Nyderlanduose ir kuri tapo olandų literatūros vertėja į lietuvių kalbą. Kiek pamenu, būtent ji pirmoji man patarė į olandų kalbą išversti ,,Metus", nes tokio vertimo iki šiol nebuvo. Tada aš tą idėją keleriems metams nustūmiau į šalį, bet 2016-aisiais turėjau galimybę praleisti šiek tiek laiko Vilniuje versdamas tekstą, ir nutariau imtis ,,Metų" vertimo.

Aš norėjau, kad tai būtų ne tik literatūrinis vertimas, bet ir tekstas, kurio būtų malonu klausyti olandiškai, taiga šiek tiek užtruko, kol gautas rezultatas mane patenkino. Mane taip pat įkvėpė ir vertėjos Carmen Caro Dugo atliktas ,,Metų" vertimas į ispanų kalbą, kuris pasirodė 2013 metais, o ispanų kalba yra viena iš mano mėgstamiausių. 2018 metais taip pat pasirodė ,,Metų" vertimas į prancūzų kalbą, naujas ,,Metų" leidimas vokiškai pasirodė 2017 metais, taigi šis kūrinys dabar yra ,,karštas", paklausus.

Kiek laiko užėmė vertimas, kas verčiant buvo sunkiausia? Ar versdamas Jūs stengėtės išlaikyti eiliavimo būdą – hegzametrą?

Aš manau, kad vertimas su pertraukėlėmis iš viso užtruko apie vienerius metus. Vertime aš nenaudoju hegzametro, kadangi olandiškai jis neskamba tinkamai. Vertime aš panaudojau kitokią eilėdarą – jambas (dviskiemenė pėda, kurios pirmasis skiemuo nekirčiuotas, o antrasis – kirčiuotas – red. pastaba) ir chorėjus (eilutė, kurios kirčiuojami tik nelyginiai skiemenys – red. pastaba), nes olandų kalboje ritmą sukuria kirčiuotų ir nekirčiuotų skiemenų kaitaliojimas.

Knygoje yra daug šiandieninėje lietuvių kalba jau nevartojamų žodžių – kas Jums padėjo juos suprasti ir išversti?

Dažniausiai tokių žodžių aš ieškojau ,,Lietuvių kalbos žodyne", be to, aš naudojausi ir ,,Metų" vertimu į kitas kalbas.

Ar verčiant į olandų kalbą ,,Metus" buvo Jums pačiam netikėtų atradimų, ką Jūs pats sužinojote iš šio kūrinio, ar Jums jis buvo įdomus?

Kokių nors labai netikėtų atradimų nebuvo. „Metai" yra ypač įdomūs iš kultūrinio ir istorinio požiūrio taško. Kūrinyje yra tiek daug literatūrinių perlų, išbarstytų visame tekste.

Kodėl Jūsų vertime Kristijonas Donelaitis virto Christiaan?

Taip yra todėl, kad Kristijono vardo olandiška forma yra Christiaan. Pasikeitė ir kitų poemos vardų rašyba.

Kokias dar užsienio kalbas Jūs mokate?

Vokiečių, anglų, prancūzų, ispanų, italų, rusų ir albanų kalbas.

Lietuviai ,,Metus" laiko savo nacionaliniu epu. Ar Nyderlandai turi kūrinių, panašių į šį kūrinį, taip pat sukurtų panašiu laiku?

Iš esmės neturi, iš XVIII amžiaus tokių poemų nėra. Vienintelis kūrinys, panašus savo stiliumi yra ilga epinė 1889 metais sukurta poema ,,Gegužė" (turimas galvoje gegužės mėnuo), sukurta Hermano Gorterio, bet šis kūrinys neturi tokio religinio pagrindo kaip ,,Metai".

Ar dažnai lankotės Lietuvoje, ar norėtumėte aplankyti ir K. Donelaičio gimtinę bei Tolminkiemyje esantį jo muziejų?

Lietuvoje esu buvęs šešis kartus, dažniausiai lankiausi Vilniuje ir jo apylinkėse, taip pat Dzūkijoje ir vieną kartą toliau į šiaurę, Aukštaitijoje. Niekada nebuvau dabartinėje Karaliaučiaus (Kaliningrado) srityje, bet labai norėčiau aplankyti K. Donelaičio gimtinę ir jo memorialinį muziejų. Prieš kelerius metus man teko lankytis poetės Salomėjos Nėries gimtinėje, ir tai buvo labai įdomu.

Kokiu tiražu išleistas Jūsų vertimas, kada ir kur jį planuojama pristatyti?

Pradinis tiražas nėra didelis, mes turime pamatyti, ar vertimas susilauks dėmesio ir knyga bus perkama. K. Donelaičio „Metus" olandų kalba planuojame pristatyti Leidene, Briuselyje ir Vilniuje, bet tikslių pristatymo dienų dar nežinau. Manau, kad tai bus pirmajame šių metų pusmetyje.

❂ ❂ ❂

Tai ne vienintelė gera naujiena kalbant apie lietuvių grožinės literatūros pradininką K. Donelaitį ir jo ,,Metus". Beveik tuo pačiu metu kaip ir vertimas Lietuvoje pirmą kartą buvo išleistas Donelaičių giminės genealoginis medis, apimantis laikotarpį nuo 1600 iki 1945 metų.

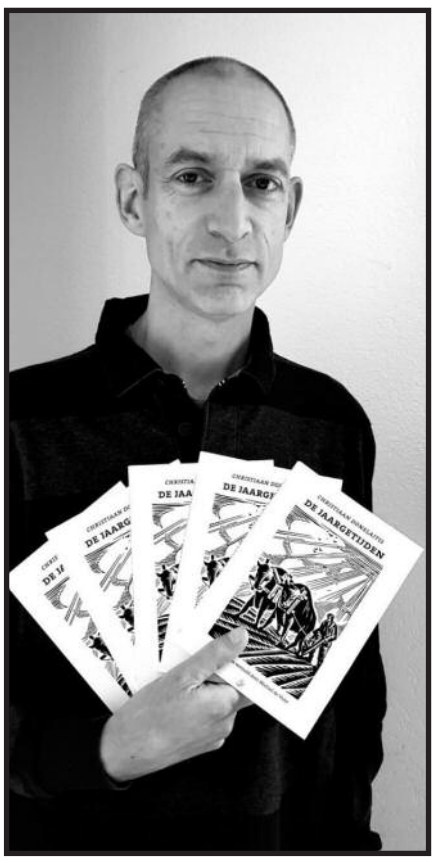

Michiel de Vaan išvertė „Metus" į olandų kalbą.
Asmeninio archyvo nuotr.

Donelaičių giminės genealoginio medžio leidėjas, kraštotyrininkas Valentinas Juraitis sakė, kad toks leidinys neatsirado tuščioje vietoje – buvo remtasi K. Donelaičio giminės tyrinėtojų iš Vokietijos sukaupta medžiaga, daug padėjo K. Donelaičio draugijos ilgametis vadovas Napalys Kitkauskas, taip pat istorikas Algirdas Matulevičius. Pasak leidėjo, Donelaičių giminėje būta daug iškilių įvairių profesijų asmenų, ne vienam jų suteiktas Gumbinės miesto garbės piliečio vardas.

„Ieškant medžiagos šiam leidiniui, man pačiam teko lankytis Berlyne, Prūsijos archyvuose. Kai medis jau pasirodė, sulaukiu naujos informacijos iš Amerikos, Lietuvos, kuri papildo mano turimą medžiagą. Manau, kad laukia dar nemažai darbo", – sakė V. Juraitis.

Pasak jo, poeto pavardės forma per šimtmečius keitėsi: buvo rašoma lotyniškai Donalitius, vėliau rašyta Donaleitis, Doneleitis, Donalies. Vokietijoje, pavyzdžiui, gyvena apie 10 asmenų, turinčių pavardę Doneleit, o sutrumpintą formą Donalies – net 70 asmenų. Lietuvoje yra apie 60 šeimų, turinčių pavardę Donelaitis, Donėlaitis, Danielaitis, Danilaitis. ❑

Su gimimo diena, Leonai!

Retrospektyvinė paroda Leono Striogos 90-mečiui

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Leonas Strioga. Secesinis angelas

Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas (2001 m.), Lietuvos dailininkų sąjungos narys nuo 1959 m. Per 70 kūrybos metų surengta daugybė parodų Lietuvoje ir užsienyje: studijos Vilniuje ir Leningrade, kūrybos simpoziumai, daugybė kelionių, susijusių su pasaulio pažinimu, muziejais ir galerijomis, kitokio stiliaus paieškos. L. Strioga pelnytai vadinamas pirmuoju Lietuvos modernistu skulptūroje, atradęs lietuviškąjį savitą stilių. Jo darbai apie žmogų ir jį supančią gamtą, apie gamtą žmoguje ir žmogų gamtoje yra ta pati „gentis", dėl kurios jis nuoširdžiai išgyvena ir kuriai skiria savo dėmesį. Už nuoširdumą vertinamas pasaulyje: jo kūrinių yra įsigiję Lietuvos, Lenkijos, Latvijos, Estijos, Rusijos dailės muziejai ir privatūs asmenys JAV, Vokietijoje, Prancūzijoje, Danijoje.

Parodos sakralinėse erdvėse. Kūriniai eksponuojami vienoje pirmųjų Lietuvos religinės dailės parodų „Krikščionybė XX a. lietuvių profesionaliojoje dailėje" Kauno paveikslų galerijoje. 2005 m. pagal projektą „Žodis ir spalva" surengia parodą Kauno Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčioje. Medžio skulptūrų paroda „Atmintis" rodoma Kauno paveikslų ir Šiaulių „Laiptų" galerijose, taip pat Birštono sakralinio meno muziejuje. D alyvauja VIII katalikų dailininkų religinio meno parodoje bei kt.

Dalyvauta įvairiose grupinėse parodose (apžvalginėse, respublikinėse, sąjunginėse mažosios plastikos, medalių, medžio, akmens ar metalo skulptūros, piešinių). Rygoje, pradedant Pabaltijo respublikų skulptūros paroda 1958 m., ir Baltijos šalių skulptūros kvadrienalėse, kurios buvo laikomos svarbiausiomis sovietmečiu.

Albumai ir kt. Albume *Skulptūra* (sudarytojas Vladas Vildžiūnas, Vilnius, 1974) Leonas Strioga pristatomas kaip dekoratyvinių skulptūrų meistras: reprodukuojami vien lauke pastatyti jo kūriniai. 2004 m. išleistas jo kūrybos albumas „Leonas Strioga" (sudarytoja Giedrė Jankevičiūtė. Vilnius: *Artseria*, p. 134).Pagal KAVB projektą „Nacionalinės premijos laureato skulptoriaus Leonoro Vytauto Striogos kūrybos staitmeninimas ir paskelbimas internete" sukurtas ir iliustruotas L. Striogos kūrybos katalogas internete (*kmb.kvb.lt/strioga/katalogas*).

Vardai ir diplomai. Nusipelniusio meno veikėjo vardas (1980); LTSR kultūros ministerijos diplomas už skulptūrą „Sužeistas angelas" respublikinėje vaizduojamosios dailės parodoje Vilniuje (1988); Įsimintiniausio 2001 metų Kauno menininko vardas ir Kauno m. savivaldybės Kultūros skyriaus padėkos raštas už aktyvią kūrybinę veiklą (2001); Dailininkų klubų „Sfinksas" ir „Meno sparnai" parodos, skirtos Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienai, diplomas už kūrybinius rezultatus (2004).

Leonas Strioga gimė 1930 01 31 Anykščių r. Medžiočių kaime, Kurklių valsčiuje, Ukmergės aps. žemdirbio Mykolo Striogos ir Stefanijos Veteikaitės-Striogienės šeimoje, buvo antras sūnus iš keturių brolių: Petro, Mykolo ir Alberto. Tėvas buvo savamokslis medžio drožėjas, motina augindama vaikus mokė visur kur pastebėti grožį, buvo puiki dainininkė. 1934 m. visa šeima persikelia į Klaipėdos kraštą, kur tėvas gauna darbą statybose. Kai po poros metų tėvas ten susižaloja, sesuo išsiveža Leoną į Joniškį, vėliau jis pas senelius Ukmergėje lanko vaikų darželį. Kai tėvas pasveiksta ir įsidarbina Klaipėdos faneros fabrike, Leonas grįžta namo ir ten lanko Baškių kaimo pradžios mokyklą. 1940 m. vokiečiams okupavus Klaipėdą, šeima apsigyvena Jonavoje pas tėvo seserį: vaikams tenka išvysti visą karo siaubą: rusų tankus, vokiečių lėktuvus, namų griuvėsius, lavonus... 1942 m. šeima grįžta į Ukmergę, pas Leono senelius – tėvo tėvus. Tėvas ten įsidarbina malkų sandėlio sargu, vėliau eiguliu. Leonas dienoraštyje prisimena: *„Baigiantis karui tėvas eiguliavo. Vieną vakarą pasiprašė nakvynės rusas kareivis su dviem arkliais, kuriuos turėjo pristatyti į Dvinską (Daugpilį). Paryčiais atėjo pagėrę miškiniai ir norėjo sušaudyti rusą. Tėvai su ašaromis vos išprašė nedaryti to. Paėmę arklius išvyko, o kareivį paliko. Neilgai trukus tėvą su Petru stribai išvežė nežinia kur. Išsiaiškinome, kad jie Dvinske. Jei* **ne karo pabaiga, būtų įuos sušaudę..." (1956 10 18).**

Mokslai. 1947 m. Leonas dirba Ukmergės avalynės fabrike „Kurpius" ir kartu lanko vakarinę suaugusiųjų gimnaziją, kurią baigia 1950 m., tais pačiais metais (kartu su broliu Mykolu) įstoja į LTSR valstybinį dailės institutą, Skulptūros fakultetą, nuo 1952 m. studijas tęsia I. Repino dailės institute Leningrade ir įsigija skulptoriaus specialybę (išmoksta puikiai piešti ir lipdyti iš natūros), Iljos Repino dailės institute mokosi kartu su Samueliu Rozinu, Leonu Lagausku, Konstantinu Bogdanu, Stasiu Budriu. Dažnai lankosi Ermitaže, žavisi Rembrantu, impresionistų ir postimpresionistų tapyba, susidomi *Picasso*, o Rusų muziejuje – Aleksandru Ivanovu ir Michailu Vrubeliu. **Darbas, šeima.** Apsigynęs diplomą gauna paskyrimą į Vilniaus Dailės kombinatą, tačiau ima dirbti Kauno Dailės kombinate (keramikos ceche, gamina skulptūrėlių modelius tiražavimui), nes čia brolis priima gyventi pas save. 1962 m. veda Dalią Pečkaitytę. 1968 m. gimsta sūnus Aidas.

Draugai. 1965 m. Palangos dailininkų kūrybos namuose susibičiuliauja su Algirdu Steponavičiumi. Gauna dirbtuvę Raudonosios Armijos (dabar Savanorių) prospekte, kur dirbtuves įsirengia ir Jadvyga Mozūraitė, Boleslovas Klova, Kazimieras Švažas, Bronius Zalensas, Vladas Žuklys, kiti dailininkai. Susitinka su atvykusiu paviešėti į Lietuvą Vytautu Kašuba, kuriam leidžiama apsilankyti Kaune pas žmonos gimines Zubovus. Nuo 1998 m. glaudžiai bendrauja ir dirba su Kauno neįgaliųjų bendrijos „Viltis" dailės būrelio nariais (pats turi iš prigimties klausos negalią, kuri ir paskatino imtis skulptūros specialybės). Užrašuose pasižymi: *„Žmonės čia kaip vaikai ir man jie daro įtaką. Jų paveiktas esu sukūręs net keletą skulptūrų – „Liutauro portretas", „Didelio vaiko didelis pasaulis", „Antanėlis nori skraidyti" ir kitas*".

P.S. Į retrospektyvinę Leono Striogos parodą susirinko toks gausus L. Striogos gerbėjų, bičiulių, draugų, giminaičių ir VDA studentų būrys, kad iš pradžių pavėlavusiems sunku buvo net nosį įkišti. Senolis jubiliatas visus pavaišino šaltinio vandeniu ir dvejopa duona (šviežia juoda rugine ir kiek paskrudinta grūdėta). ❑

Leonas Strioga. Angelas su trimitu

Parodos atidarymo akimirka VDA galerijoje „Titanikas". L. Strioga – pirmas iš kairės. L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotr.

Žemininkų ideologą Mamertą Indriliūną prisimenant...

Astrida Petraitytė

Sausio 28-ąją Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas pakvietė į renginį „Pirmosios Respublikos išugdyta karta: Mamertui Indriliūnui 100-tas", kuriame pristatytas ir Virginijaus Gasiliūno parengtas jubiliato „Raštų" tomelis. Buvo proga patirti ne tik, kas buvo Mamertas Indrilūnas, bet ir kas nebuvo… Kaip jau diskusijoje po pagrindinių kalbėtojų pasisakė literatūrologė Rita Tutlytė: „Raštuose" pasigedusi eilėraščių – negi taip gali būti, kad šis literatūros žinovas, kritikas pats nerašė poezijos! Galėjau tyliai pritarti, nes turėta žinia: Bronius Krivickas ir Mamertas Indriliūnas buvę du draugai partizanai – ir manyje buvo sudygusi tęsiniu: du poetai… Bet ne, Indriliūnas buvęs savosios (prieškario) kartos ideologas, moralinių idėjinių nuostatų formuotojas (taigi – straipsnių autorius), dar vertėjas…

Institutas ne kokį oficialų minėjimą surengė – susirinkta posėdžių erdvėj, kas už ilgo stalo susėdo, kas salės pakraščiuos. Buvo ir pranešimėlių perskaityta; aš „labiausiai išgirdau" laisvą, galima sakyti, asmeniškai angažuotą kalbėjimą (Gasiliūno ir Dariaus Kuolio bei Indriliūno dukterėčios)… To kalbėjimo koordinates nubrėžė renginį pradėjusi LLTI direktorė Aušra Martišiūtė-Linartienė: ateitininkija – žemininkų karta (va, ir vėl kipšiukas sukirbėjo: juk visi žemininkai – poetai, būtent jie save ir artimiausius bendražygius taip įvardijo, 1951 m. Los Angeles išleisdami antologiją „Žemė", kurioje – egzilyje atsidūrę poetai, bet ne tik jie: Juozas Kėkštas, Kazys Bradūnas, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Vytautas Mačernis, Henrikas Nagys; įvadą parašė Juozas Girnius).

Bet gal pirmiausia iš Wikipedijos „išsiplėškim" puslapį apie Mamertą Indriliūną – renginio pabaigoje direktorei lyg ir atsiprašant dalyvavusio gimnazistų būrelio, kad nepristatyta Herojaus biografija (kalbėta apie pažiūras, idėjas, kūrybos motyvus), Gasiliūnas ir nukreipė visus į šį internetinį šaltinį, patikindamas, kad pats viską surašęs…

Mamertas Indriliūnas (1920 m. sausio 28 d. Gataučiai, Vabalninko valsčius – 1945 m. vasario 21 d. Leliškiai, ant Biržų ir Pasvalio rajonų ribos) – kritikas, vertėjas, publicistas; partizanas.

Biografija

1938 m. baigęs Biržų gimnaziją studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultete, 1941–1944 m. Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakultete. Priklausė „Šatrijos" meno draugijai. Buvo išlaikęs visus reikiamus egzaminus, bet nespėjo parašyti diplominio darbo. Artėjant antrajai sovietinei okupacijai, grįžo į tėviškę, 1944 m. pabaigoje įsijungė į pasipriešinimo judėjimą, priklausė Vytauto Šato partizanų būriui, kuris veikė Vabalninko ir Krinčino valsčių teritorijoje. Žuvo su broliu Jonu ir kt. partizanais po poros mėnesių per susidūrimą su NKVD daliniu. Kūnas užkastas Gerkiškių žvyryne prie Pabiržės. 2000 m. pripažintas kario savanorio statusas.

Kūryba

Bendradarbiavo „Ateityje", „Studentų dienose", „Židinyje", „Naujojoje Romuvoje", „Kūryboje". Dalis tekstų pasirašyti K. Ramojaus slapyvardžiu. Vienas įžvalgiausių žemininkų kartos literatūros kritikų. Straipsnis „Vinco Mykolaičio-Putino lyrikos kelias" (1944) – prof. Vandos Zaborskaitės nuomone, vienas giliausių Putino poezijos nušvietimų; akcentuojami ir Putinui, ir bręstančiai žemininkų kartai bendri momentai: individualybės herojinis mostas, kūrybos kaip aukščiausios žmogaus būties formos suvokimas. Kūrybos prigimties, meno paskirties temos nagrinėjamos ir kituose straipsniuose. Recenzavo originaliosios poezijos ir prozos knygas (Bernardo Brazdžionio, Antano Vaičiulaičio ir kt.), taip pat verstines (Fiodoro Dostojevskio, Ernesto Hello ir kt.). Publicistiniuose rašiniuose svarstė žmogaus santykio su krikščionybe, „jaunuomenės ir kaimo ir kt. klausimus. Iš prancūzų, anglų, vokiečių kalbų išvertė Francis Jammes'o, W.B. Yeatso, Rainerio Marios Rilkės, Oskaro Milašiaus eilėraščių."

Renginio pradžioje, kaip ir dera, pasisakė Mamerto Indriliūno „Raštų" parengėjas V. Gasiliūnas, LLTI bibliotekos rankraštyno specialistas. Pirmiausia „pasiteisinta", kad planavęs tik internetinį šių raštų variantą, o knyga radosi Biržų savivaldybės Jurgio Bielinio bibliotekos iniciatyva. Gasiliūnas, pristatydamas visą žemininkų kartą, pasitelkė ąsočio – sudužusio į šukes – metaforą: istorinė tragika juos išblaškė – vieni liko sovietinėje Lietuvoje (kas žuvo, kas pristaikęs išgyveno), kiti pateko į Sibirą, būrys pasklido po platųjį pasaulį – JAV, Australiją ir kt.

Pasak jo, jubiliejinės šventės taip pat šią kartą iškaido: štai praėjusį rudenį minėtas Bronius Krivickas (1919–1952), poetas ir partizanas… O turėtume regėti ne pabiras šukes – ąsotį… Tai kūrėjų karta, kurią siejo pasaulėžiūra, pamatinės vertybinės nuostatos – ateitininkijos (katalikiško angažavimosi) dėmuo čia labai svarbus: per gyvenimą žengta su Tiesos ir Dievo vėliava. Pristatydamas tiek visą kartą, tiek ir Indriliūną, Gasiliūnas tarsi oponavo renginio įvardijimui: pasak jo, ne respublika formavusi tarpukario intelektualus – jie formavę vienas kitą, ugdęsi patys. Regis, kaip esminė išsakyta Indriliūno mintis: žmogus tapo vergas savo kūrinių – tautos, valstybės (tiesą sakant, sukirbėjo: jei tai iškeliama kaip gyvenimo *motto*, nebesuprantamu tampa apsisprendimas eiti į partizanus – argi ne už Tautą ir jos valstybę kovota?). Po jo kalbėjęs plataus kultūrinio ir istorinio akiračio literatūrologas Kuolys parėmė įvardijimo tezę: Pirmosios respublikos sufomuota karta…; jis akcentavo ir kovos dvasią, pasiryžimą ginti Tautos laisvę net su ginklu rankoje: neatsitiktinai abiejų draugų, kaimynų – Broniaus Krivicko ir Mamerto Indriliūno – nueita į partizanus; nesitaikstyta nei su bolševizmu, nei su nacizmu… Ši karta – tai kritiškai nusiteikę, atviri pasauliui, europiečiais besijaučiantys, anksti subrendę intelektualai, kartu branginantys ir Tautos tradiciją. Nors tai individualistų karta, vengianti bendrų manifestų, kiekvieno iš jų tekstuose išryškėja įsipareigojimai – visai Europai, ištiktai, pasak jų, dvasinės krizės; krikščioniškasis paveldas, humanistinės vertybės jiems rūpi.

Kuolys priminė ir savos, galima sakyti – Atgimimo, kartos angažavimąsi prieškario intelektualų – išeivijoje įsitvirtinusių, Lietuvos miškuose tragiškai žuvusių – pažinimui. Svarbų postūmį tam suteikę poeto Eugenijaus Matuzevičiaus, kitokio likimo, bet irgi prieškario kartos atstovo, archyvams patikėti Broniaus Krivicko eilėraščiai – šio partizano pavardės mūsų jaunieji humanitarai nebuvo net girdėję, bet atrastoji kūryba skatino domėtis kitais „įslaptintaisiais"… Atgimimo metais radosi ir šių mūsų intelektualų, tuomet jaunuolių – Kuolio, Gasiliūno, kitų – kultūros žurnaliukas „Sietynas" (gyvavęs, berods, 1988–1991), pristatęs ir nežinotus reikšmingus vardus…

Šių dviejų kalbėtojų asmeninės aistros nuspalvinti žodžiai, atskleisdami skirtingas požiūrio prizmes, klausytojams, manau, nupiešė gan ryškų Herojaus portretą. Dar du kalbėtojai – Gediminas Mikelaitis ir Dalia Jakaitienė – nuosaikesnėmis įžvalgomis papildė „mokslo aistruolius". Mikelaitis savo žvilgsnį kreipė į krikščioniškos spaudos, Ateitininkų

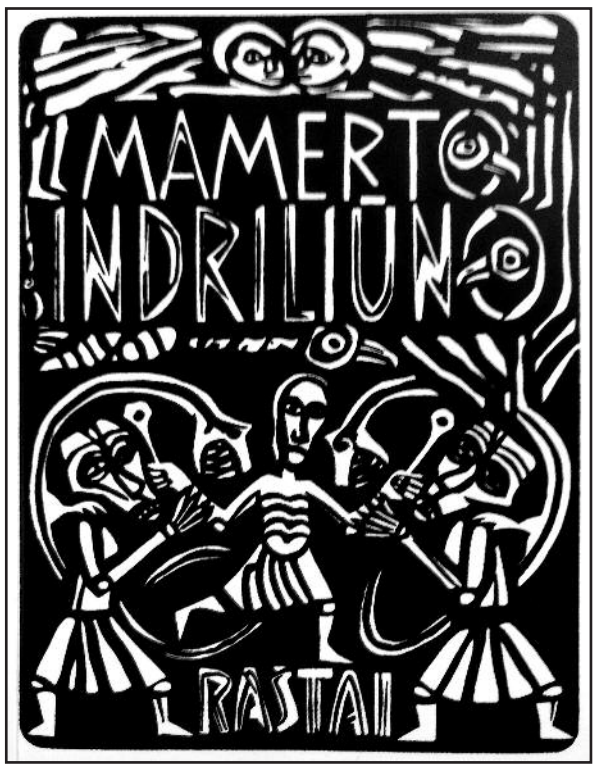

Mamerto Indriliūno „Raštai"

federacijos radimąsi ir raišką, stabteldamas prie programiniu įvardinto Mamerto Indriliūno straipsnio „Mūsų laikai ir krikščionybė", kuriame kviesta krikščionybę ištikusią krizę įveikti valios pastangomis; jo siekta, kad tikėjimas įgytų daugiau racionalumo, sąmoningumo. Pastarąją nuostatą pabrėžė ir Jakaitienė.

Ir šie pasisakymai būtų pravartūs, jei išsiplėtęs renginys nebūtų užribin išstūmęs svečių, ne mokslinių, o emociniu ryšiu susietų su Jubiliatu, atvykusių iš toli, nuo Biržų… Jau lyg ir tradiciniam tokių renginių laikui – pusantros valandos – pasibaigus, buvo atkreiptas dėmesys į salėje esantį Indriliūnų sodybos Gataučiuose šeimininką ir saugotoją Valdą Vižinį – jam ir jo žmonai Aušrai išsakyti padėkos žodžiai, jis pats trumpai pridūrė, jog puoselėja sodybą kaip muziejų, ji įtraukta į Biržų bibliotekos literatūrines ekskursijas. Vilniečius literatūriniais Biržų krašto takais pakeliauti iš renginio „nuošalės" pakvietė ir bibliotekos darbuotoja, regis, tiesiogiai prisidėjusi prie šių „Raštų" publikavimo Liuda Prunskienė.

Laimei, prie „kalbėtojų" stalo pakviesta Mamerto Indriliūno dukterėčia Rita Venskūnienė kiek plačiau pasidalijo savo vaikystės prisiminimais. Jų gryčioje kabėję mamos brolių Mamerto ir Jono portretai, apie jų partizanavimą, žinoma, garsiai nekalbėta, bet mama vesdavosi į pamiškę, nešdavusi gėlių, kaip sakiusi – ant kapų, nors mažajai Ritai buvę keista, gi jokių ten kapinių… Dabar ten pastatytas paminklas. Ji paliudijo (matyt, mamos žodžius): Mamertui dvasiškai artimiausias buvęs Vytautas Mačernis… ❑

Renginio, skirto M. Indriliūno šimtmečiui, akimirkos. A. Petraitytės nuotraukos

Už didžią tiesą

Atkelta iš 2 psl.

Dvasinės tautos vertybės nenyksta. Tauta iš jų kaip gyvybės šaltinio amžiais semiasi savo dvasiai maisto. „Jų nesunaikina priešo ginklas, nei jo brutali jėga. Jos ir pavergtai tautai visada primena, kad ji yra sau tauta, turinti savąją individualybę ir teisę bei pareigą kovoti dėl savo laisvės.” Lietuva bus neįveikiama, „jei mus visą laiką lydės tautinis sąmoningumas, gili tautinė savigarba ir pasiryžimas kovoti už savo tautos teises”.

Tikėjimas Dievo tiesa ir grožiu

Egzistencinės filosofijos idėjas B. Krivickas siejo su herojiška žmogaus nuostata, padėjusia formuotis rezistencinei dvasiai. Pasirinkusieji partizano kelią būtį išgyveno asmeniškai kaip nuolatinį gyvenimą mirties akivaizdoje – kaip kasdienį buvimą pavojaus, žūties, išniekinimo, kraujo akivaizdoje. Jo poezijoje regime kasdienę akistatą su mirtimi ir iš to kylančią būties laikinumo pajautą. Tai atsispindi, pavyzdžiui, eilėraščiuose „Nes laikas baigias man”, „Mano dienos nebūtin pasvirę” ir kt.

Nebūtis nėra gyvenimo priešingybė, bet slypi pačiame žmogaus gyvenime. Mirtis suvokiama krikščioniškai, kaip pasiaukojimas už kritusius brolius ir seseris švelniąsias („Ruduo”), todėl jos nebebijoma: Aš įpratau su ilgesiu žiūrėti / Mirties bedugnėn... („Žiema”, 1946).

B. Krivicko poezijoje mintis nuo suirutės ir chaoso kyla harmonijos link. Matome daug suirutės, chaoso, žmogaus kentėjimo, žlungančios kultūros vaizdinių. Destrukcija išreiškiama nuolatine grėsme, pasaulio griūtimi. Poeto eilėraščiuose akivaizdus gyvenimo ir kartu tikėjimo išbandymo dramatizmas. Jis visą eilėraščių ciklą pavadino „Žiaurusis Dievas”, kur pražūtis, karas, kraujas ir kančia sėja baimę, nerimą, siaubą. Chaosas ir suirutė perteikiami tragiškais šėtono nebūties vaizdiniais, nešančiais neapykantą ir destrukciją. Kai pasaulyje vyrauja žudymas ir griovimas, žmogus tampa ramybės nerandančia, besikankinančia siela. Įsivyravus chaosui, paminamos svarbiausios vertybės, taip pat tėvynės meilė ir laisvė.

Chaosas perteikiamas sąstingio, tvano, šėtono įsigalėjimo žemėje vaizdiniais. Chaosas įveikiamas pereinant dramatiškas Dievo ir šėtono grumtynes, visomis valios pastangomis kovojant už tiesą, brangią ir žmogui, ir bendruomenei. Tik tokia kova garantuoja laimėjimą:

Nes žinai: jei kas, įtempęs valią,
Nesvyruodams pereis šitą kelią,
Mūšį tas net žūdamas laimės,
O jei kas pabėgs neištesėjęs,
Tas tikrai bus kovą pralaimėjęs
Ir paženklintas gėdos dėmės.

(1951)

B. Krivicko poezijos herojus dramatiškomis pastangomis nuolat save drąsina ir ugdo: ragina pasitempti, pakilti, būti atkakliam ir kietam, ištverti kovą. Vis dėlto jokios individualios pastangos ir tragiška kova negali įveikti sielos žaizdos, nebūties ir vienatvės jausmo. Net tragiškomis aplinkybėmis pilnatvė pasiekiama tik atradus artimą ryšį su Dievu. O ryšys atrandamas įsisąmoninus gyvenimą kaip auką ir atgailą. Sąmoningai kovai už laisvę paskirtas gyvenimas ir yra auka. Kol tą ryšį žmogus jaučia, jis regi gyvenimą prasmingą, nors fizinės jo formos ir dūžta: „kai po maišto pereisi atgailos ugnį, ims širdy džiugiom versmėm tau trykšti / Jo malonė, meilė ir malda”.

Herojiškumas stiprina asmenybę, duoda jėgų svarbiems apsisprendimams. Krikščionišką herojiškumą galima laikyti vienu ryškiausių B. Krivicko asmenybės ir kūrybos bruožu. Partizanų kovų tikslas ir ryžtas taikliai išreikštas eilėraštyje „Už didžią tiesą”:

Už didžią tiesą aš šiandieną kaujuos
Ir kausiuos visados vardan šitos tiesos,
Ir paskutinį lašą karšto kraujo
Išlašinsiu dėl jos,

Nes ji yra per sunkią kančią gimus
Iš ryžto, siekių ir kovų manų,
Tartum šviesus ir didis nujautimas
Ištryškusi virš sielos ūkanų.
[...]
Skaisčiai ir kruvinai tiesa manoji žiba,
Pašventinta mirties ir priešų, ir draugų,
O aš, įtikintas jos grožio ir didybės,
Belaukdamas jos išsipildymo, degu:

Nors reiktų bristi gilią kraujo jūrą,
Gaisrais padanges išrašyt naktim, –
Vis tiek pasauly ji laimėti turi:
Tiesa, kur dega Dievo kibirkštim.

(1945)

Glausta Broniaus Krivicko biografija

1919 m. – gimė Pervalkų k., Pasvalio rajone.

1938–1943 m. – baigęs Biržų gimnaziją Vytauto Didžiojo universitete ir Vilniaus universitete studijavo lietuvių literatūrą. Jis buvo Vinco Mykolaičio-Putino globojamos „Šatrijos meno kuopos” ir Balio Sruogos vadovaujamo Teatro seminaro dalyvis.

1938–1940 m. redagavo žurnalą „Ateitis” ir laikraštį „Studentų dienos”.

1944 m. dirbo žurnalo „Kūryba” redakcijoje.

Nuo 1944 m. rudens mokytojavo Biržų gimnazijoje.

1944 m. parengė diplominį darbą „Jono Aleksandravičiaus-Aisčio idėjų pasaulis”.

1945 m. vasarį, kai gavo šaukimą į sovietinį saugumą, įsijungė į partizanų būrį, veikusį Nemunėlio Radviliškio apylinkėse ir Skaistkalnės miškuose, kur jau partizanavo du jo broliai.

1948–1949 m. buvo partizanų būrio vado pavaduotojas.

1951–1952 m. – partizanų Rytų Lietuvos srities Visuomeninės dalies viršininkas, redagavo partizanų spaudą („Aukštaičių kova”, „Laisvės kova”).

1948–1949 m. vienas pirmųjų išvertė apie 80 Johanno Wolfgango Goethės eilėraščių. Poezija (rinkiniai „Už didžią tiesą”, „Po Stalino saule” ir kiti) plito nuorašais, spausdinta partizanų leidiniuose.

1952 m. partizanų kapitonas Bronius Krivickas-Vilnius žuvo Raguvos miške (Panevėžio rajone) KGB užverbuotam Aukštaitijos partizanų vadui Jonui Kimštui-Žalgiriui išdavus.

Straipsnis parengtas remiantis pranešimu, skaitytu 2019 m. rudenį Nevėžyje ir Pasvalyje. ❑

Tiltas tarp Lietuvos ir Pietų Amerikos

K. Staigio laidotuvės, 1934 m.

Arida Riaubienė

Ikonografinė medžiaga gali būti laikoma svarbiu šaltiniu lietuvių diasporos kultūrinio palikimo tyrėjams. Kaip žinia, prieškariu nemažai lietuvių, ieškodami daugiau galimybių užsidirbti, emigravo į Pietų Ameriką. Palaikyti ryšį su artimaisiais ir giminėmis jiems padėdavo siunčiami laiškai ir atvirukai. Sename mano močiutės albume saugomas atvirukas ir nuotrauka, susiję su kai kuriais prieškariu į Buenos Aires emigravusio tolimo giminaičio Kosto Staigio gyvenimo momentais.

Šv. Velykų proga emigrantas artimiesiems išsiuntė atviruką, kurio vaizdo pusėje matomas „Nicolás Avellaneda” tiltas per Río Riachuelo upę. Internetiniai šaltiniai rašo, kad šis 1650 metrų ilgio, dviejų eismo juostų keliamasis tiltas buvo statomas 1937–1940 m. Tačiau Kosto Staigio atvirlaiškio data su minėto tilto vaizdu yra 1932 m. (Galimai tiltas buvo pradėtas statyti anksčiau arba atvirukas su būsimu tilto vaizdu buvo išleistas dar prieš pastatant tiltą).

Atviruke Kostas Staigis ne tik sveikino brolį ir seserį švenčių proga, bet ir norėjo, kad artimieji bent šiek tiek pajustų tą aplinką, kurioje jis gyveno.

Albume rastoje nuotraukoje matomos Kosto Staigio laidotuvės, įvykusios 1934 m. spalį. Būrelis gedulingai apsirengusių žmonių palydi bičiulį į amžinojo poilsio vietą. Nuotraukoje dėmesį patraukia karstą vežanti ištaiginga karieta. ❑

K. Staigio sveikinimas artimiesiems

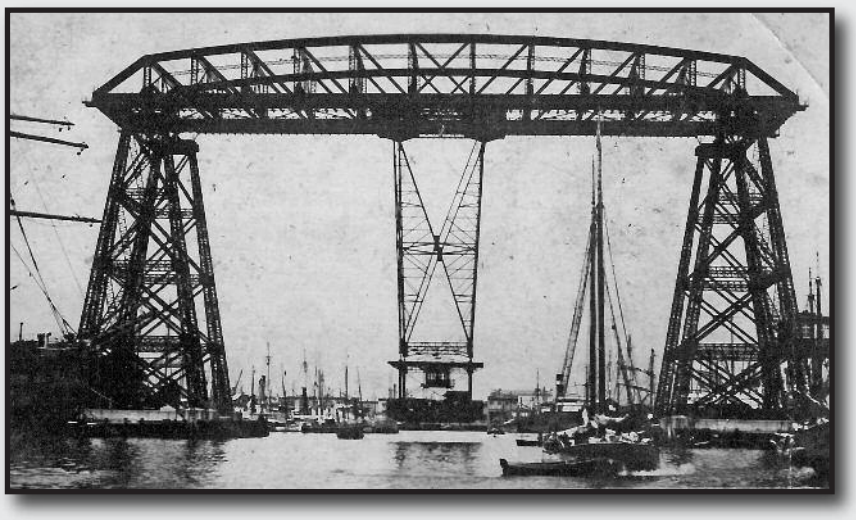

„Nicolas Avellaneda“ tiltas per Río Riachuelo upę.

Nuotraukos iš asmeninio archyvo

IR PRAEIČIAI, IR ŠIANDIENAI

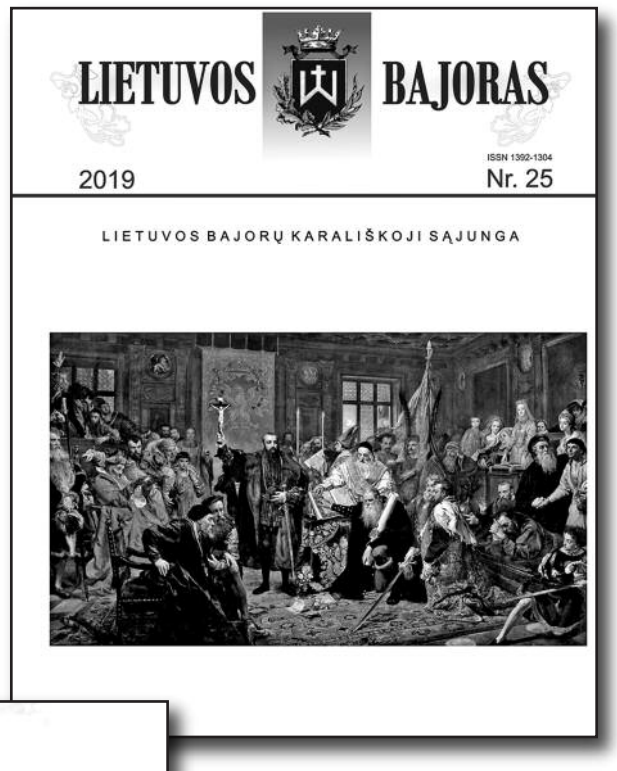

Valerijonas Kaniauka

Jubiliejinis (dvidešimt penktasis) „Lietuvos bajoro" numeris pradedamas įžanginiu esė „Ką galime ir privalome". Anot vyriausiojo redaktoriaus Leono Peleckio-Kaktavičiaus, pavyzdžiai, kurių žurnalo puslapiuose ne vienas, akivaizdžiai patvirtina, ką kiekvienas iš mūsų galime ir ko privalome siekti.

Leidinyje daug įdomių tekstų, skirtų ir tolimai praeičiai, ir šiandienai.

Į tradicinės anketos klausimus atsako Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos (LBKS) Garbės bajorė Audronė Musteikienė.

„Aktualijų" rubrikoje – keturios svarbios naujienos: LBKS vado Perlio Vaisietos inauguracijos iškilmės, informacija apie tai, kad LBKS ir jos partnerių pastangomis 2020 metais Griunvalde bus pastatytas paminklas, pasakojimai apie LBKS ir Lietuvos kariuomenės partnerystę bei nevyriausybinių organizacijų sąskrydį Dainavos apygardos partizanų vadavietėje.

Rubrikoje „Atmintis" bajoras Algimantas Daugirdas pasakoja apie tai, kaip Belgiją išgelbėjo 1830–1831 m. lenkų ir lietuvių sukilimas. O bajoras Romualdas Baltutis, kurio vaikystė ir jaunystė prabėgo tremtyje, ragina pastebėti gerus žmonių darbus, naudingus Lietuvai, prisimena rūsčiąsias patirtis. Kad ateinančioms kartoms išliktų tai, ką teko patirti mūsų tautiečiams, išgyvenusiems sibirų pragarą, sudarė ta tema net šešias knygas, kuriose – šeši šimtai bendraautorių.

„Meno ir istorijos" rubrikos autoriai – Valdovų rūmų mokslininkai Gintarė Džiaugytė ir dr. Jolanta Karpavičienė („Sugrąžintas ir sugrįžtantis Daukantas"), dr. Vydas Dolinskas, pasakojantis apie Vilniuje prisimintą Liublino uniją, bei Eimantas Gudas („Mūro istorijos. Nykstantis Abiejų Tautų Respublikų paveldas").

Rubrikoje „Mes ir pasaulis" – du išskirtiniai pasakojimai: „Marija Amalija Saksė – Ispanijos karalienė ir Lietuvos princesė" ir „Lietuviai – ne žydšaudžių tauta". Pastarasis tekstas – apie taurią architekto bajoro Tauro Budzio iniciatyvą, pagerbiant tuos, kurie rūsčiomis pasirinkimo aplinkybėmis išliko tikrais žmonėmis. Jis sukūrė išskirtinį ženklą žydus gelbėjusiems lietuviams, kurį tvirtina jų amžino poilsio vietose.

Bajorijai ir šiandienai skirti du pasakojimai. Pirmasis – apie Tauragės industrinį parką, kuris yra puikiausias pavyzdys, kaip idėja ir nuoseklus darbas gali keisti regioną. Antrasis – Virginijos Šiukščienės straipsnis apie bajorų Okuličių dviejų kartų dovanas Šiaulių „Aušros" muziejui. Sužinojęs apie dar tarpukariu tėvo įteiktą brangią dovaną muziejui, sūnus keletą dešimtmečių kauptą kolekciją paskyrė tam pačiam muziejui.

„Mokslo" rubriką atstovauja dr. doc. Jūratė Čirūnaitė, nagrinėjanti, kokiais vardais vadino Gardino pavieto vyrus 1567 metų dokumente.

Bajorų kūrybos puslapiuose – vienos žinomiausių Lietuvoje novelečių rašytojų Silvijos Peleckienės nauji kūriniai ir Jadvygos Tautkevičiūtės-Šimkienės keturios tikros istorijos.

Regina Vaišvilienė recenzuoja bajorės Birutės Margaritos Griškevičienės atsiminimų knygą „Lemties galia". Gilinantis į dar vienos giminės istoriją, malonu prisiliesti prie tikrų vertybių: ne tik bajoras tėvas buvo doras, iškilus žmogus, bet ir dukra gydytoja visą gyvenimą stengėsi išlikti prasmingo gyvenimo pavyzdžiu.

Rubrika „Bajorai – menininkai" skirta broliams Bogdanams – skulptoriui profesoriui, LBKS signatarui Konstantinui ir mažiau žinomam, tačiau talentingam muzikui Aleksandrui. Pasakojimo „Žeimių dvaras prisimena žymius brolius" autoriai – Marius Glinskas ir Kazimieras Mackevičius.

Neeilinė giminės istorija – Karilės Vaitkutės (JAV) pasakojimuose „Stanley Balzekas, Jr. – Lietuvos bajorų palikuonis" ir „S. Balzekas, Jr. – „Metų žmogus".

Rubrikoje „Atgarsiai" – dvi informacijos: „Vilniaus krašto bajorų sąjunga pasveikino Vroclavo bajorus" ir „Medalis – Valdui Adamkui".

Kitais metais 90-mečio jubiliejų pažymėsiančios bajorės Irenos Antaninos Suveizdienės pasakojimas suintriguoja jau pačiu pavadinimu – „Sunku įdomiai gyventi". Čia ir pavyzdys, kaip reikia dirbti, tvarkytis, gerbti vieniems kitus, nepavydėti ir būti vieningais.

Doc. habil. dr. Ingė Lukšaitė savo laiške redakcijai kreipiasi į žurnalo skaitytojus ir prašo prisidėti lėšomis prie paminklo Reformacijos ir lietuviškos raštijos pradininkams.

Žurnalą tradiciškai užbaigia šiemetinių LBKS įvykių ir nuveiktų darbų („Kronika") puslapiai.

Pirmajame žurnalo viršelyje – garsusis Jan Matejko (1838–1893) paveikslas „Liublino unija", ketvirtajame – Jan Rosen. 1831 m. sukilimo dalyvė grafaitė Emilija Pliaterytė. ❑

Pasilikti ištikimu savai žemei

Atkelta iš 3 psl.

Tačiau artinantis frontui Grajauskai viską paliko ir pasitraukė į Vakarus. Artėjant antrajai rusų okupacijai, daugelis jaunuolių, suvokdami grėsmę, traukėsi į provincijos miestelius, tarsi norėdami „pralaukti" neramumus. Istorinė situacija darėsi nenuspėjama, saugumo jausmas vertė kūrybingą jaunimą pasirinkti kelionę tuščiomis rankomis, tačiau su laisvu žodžiu širdyje ir lūpose – į nežinią. A. Nyka-Niliūnas ir V. Kazokas dar delsė, bet Kauno bombardavimas pagreitino apsisprendimą. „Apleidžiam Sargėnus. Tolimas fronto griaustinis jau čia pat. Mes išeiname šį rytą į verandą ir kaip kūdikiai, laukdami kažko baisaus, susikaupę klausome. <...> Mes girdim atskirus sviedinius lekiant ir kažkur mieste švintant. <...> Mes išsižadėjom, mes apleidom, mes bėgam. Aš pažiūriu į pakelės medžius, storus ir giliai įaugusius į gimtą žemę, – ak, aš jiems baisiai pavydžiu. Aš pats norėčiau būti medžiu, būti medžiu ir pasilikti ištikimu savai žemei." (Čia ir žemiau cituojamos ištraukos iš V. Kazoko dienoraščio, 1944 07 28).

Pėsčiomis pasiekė Butvilionis, o įžengus į Tauragę pateko į vokiečių nelaisvę ir buvo pristatyti prie darbo malūne. Tačiau jaunuoliai, išsiaiškinę situaciją, gavę padirbtus dokumentus, paspruko nuo vokiečių, įsėdo į traukinį, važiuojantį Berlyno link. Čia abu įsirašė į miesto Institutą, klausėsi filosofo Hartmanno paskaitų. Artinantis Raudonajai armijai vėl teko trauktis į Vokietijos gilumą. Pirmieji priverstinės tremties metai buvo sunkūs. V. Kazokas rašė: „Mano nuolatinis ir gyvas troškulys – surasti ramybę ir duoti savo dvasiai be rūpesčio ir skausmo atsikvėpti. Gal dėl to aš benamis ieškojau sau namų ir begalinio ilgesio genamas ieškojau jų... Gerai, kad aš moku valdytis ir sunkią valandą šypsotis." (1945 05 19). Chaotiškų istorinių įvykių sujauktame pasaulyje bandė atrasti, užčiuopti versmes, teikiančias tikėjimo ir vilties. „Žmogus yra lyg kokia prizmė, pastatytas geometriniame taške, kur kryžiuojasi praeitis ir ateitis. ‚Dabar' nėra. Žmogus priešais mato iliuzijas ir turi už savęs atsiminimus. Jis yra prizmė, kuri galimybės spindulius verčia tikrove. Jis gyvena kažkokia nerealybe. Nes jame tebėra iliuzijos ir atsiminimai. Laiko atžvilgiu jis yra „vakar ir rytoj". Būties atžvilgiu jis yra galimybė ir tikrovė, yra kažkokia jėga, kuri viską nuo mūsų atima. Mums palikta tik stebėtojo rolė ir kūrėjo." (1945 10 06).

V. Kazokas pasirinko kūrėjo vaidmenį. Žodis tapo jo ginklu, burtu, galinčiu prikelti, suteikti vilties. 1946–1947 m. dėstė vokiečių kalbą Reutlingeno lietuvių gimnazijoje. Studijavo Tübingeno universitete. 1945–1950 m. čia mokėsi per 250 lietuvių studentų. Jie susibūrė į dvi pagrindines organizacijas – ateitininkus ir šviesininkus. V. Kazokas tapo ateitininkų pirmininku, ypatingą dėmesį skyrė kultūros reikalams, rengė literatūros vakarus. Aktyviai bendradarbiavo tremties spaudoje: rašė straipsnius, recenzijas, skelbė savo poeziją *Ateityje, Aiduose, Tremtinių mokykloje, Žiburiuose, Šviesoje.* Kartu su vyresniais rašytojais Stasiu Santvaru, Bernardu Brazdžioniu, Baliu Gaidžiūnu ir A. Nyka-Niliūnu įsitraukė į Lietuvių rašytojų tremtyje draugijos įsteigimą. O vėliau ir metraščio „Tremties metai" parengimą. Jis rašė: „Nereikia net įrodinėti, kad neatšauksi vakar dienos ir kad išėjęs iš apyvartos pinigas teturi vertės tik kolekcionierių rinkiniuose. Praeitis paveiki ir galinga tada, kai ji spinduliuoja pavyzdžiais tų idealų, kurie tebegalioja ir dabarčiai, ir ateičiai. Vargas tai tautai, kuri savo egzistenciją riboja vien tik tam tikrais atsiekimais arba likimą sieja su viena kokia specifine ideologija." (1946 02 10).

1947 m. V. Kazokas sukūrė šeimą, vedė gydytoją Genovaitę Budreikaitę. Istorinė situacija nesikeitė: Lietuva liko sovietų okupuota. Tremtiniams reikėjo kurti naują gyvenimą kituose kontinentuose. Tarsi nuspėdamas savo ateitį, dienoraštyje rašė: „Manęs daugiau neapgaudinėja netikra viltis. Mano iliuzijų laivai virpa ir laukia momento išplaukti. Ir vieną dieną mes išplauksime toli ieškoti keistų ir nuostabių salų." (1945 05 10).

Pabaiga kitame numeryje

Fragmentas iš V. Kazokui skirtos parodos